

Aan de leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Tweede Kamer der Staten Generaal

Amsterdam, 11 juni 2018

Betreft: Reactie op beleidsnota *Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling*

Ten behoeve van: Algemeen Overleg Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling, 21 juni 2018

Geachte leden,

Ten behoeve van het Algemeen Overleg Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling, van 21 juni a.s., vraagt het gelegenheidsconsortium van ondergetekende organisaties uw aandacht voor de hieronder volgende reactie op de beleidsnota *Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling* van minister De Jonge en minister Dekker. Het consortium is zeer verheugd dat in de nota de omvang en ernst van huiselijk geweld wordt erkend en hieraan de noodzaak voor extra middelen wordt gekoppeld. Het signaleert een aantal belangrijke actiepunten die zullen bijdragen aan een effectieve aanpak van huiselijk geweld. In zijn brief van 30 maart j.l. gaf minister De Jonge aan de kennis van verschillende relevante partijen mee te wegen bij de concrete vormgeving van dit programma, in een breed partneroverleg. In dit kader biedt het consortium – op basis van de gecombineerde expertise van de verschillende organisaties- aanvullende suggesties ter verdere versterking van het programma.

Risicogroepen

In de beleidsnota is terecht veel aandacht voor specifieke risicogroepen. Vrouwen worden hierbij niet expliciet genoemd. Dit is opvallend omdat uit politieregistratie van de afgelopen jaren blijkt dat 90% van de verdachten van huiselijk geweld een man was en bij driekwart van de incidenten het slachtoffer een vrouw.¹ Wel opgenomen in het rijtje risicogroepen zijn o.a. slachtoffers van seksueel geweld en slachtoffers van loverboys, eveneens groepen die overwegend uit vrouwen bestaan. Huiselijk geweld treft vrouwen disproportioneel vaak en wordt daarom – ook in internationaal rechtelijk verband, o.a. in het Verdrag van Istanboel, gezien als een vorm van gendergerelateerd geweld, oftewel geweld dat zich richt tegen een persoon wegens het geslacht, genderidentiteit of genderexpressie. **Een gendersensitieve aanpak - waarbij men rekening houdt met de sociaal-culturele rollen die aan mannen en vrouwen gekoppeld zijn, en met name met de verschillen die daaruit voortvloeien in macht en in de mate waarin vrouwen en mannenslachtoffer worden van geweld - is onontbeerlijk om beleid omtrent huiselijk geweld effectief te laten zijn, en is een volgens het Verdrag van Istanboel inzake geweld tegen vrouwen verplicht.**² “Voorvallen van partnergeweld kunnen niet los worden gezien van de (relationele) context van de opvattingen over mannen- en vrouwenrollen en verwachtingen t.o.v. elkaar,” concludeert ook minister De Jonge in reactie op het onderzoek *Welk geweld telt?* over de opvattingen van Nederlanders over partnergeweld.³ Voor concrete suggesties voor het integreren van een genderperspectief, verwijst het consortium naar de follow-up van de in 2015 door Regioplan uitgevoerde genderscan van beleid omtrent huiselijk geweld, te raadplegen op <http://www.preventieintergenerationeelgeweld.nl/> Daarnaast pleit het consortium voor een intersectionele aanpak, met aandacht voor maatschappelijke, sociale, economische en juridische factoren die kunnen bijdragen aan een afhankelijke positie van vrouwen en daarmee het risico op partnergeweld kunnen vergroten. Op deze manier is aandacht voor gemarginaliseerde groepen binnen de risicogroep van vrouwen gewaarborgd,⁴ zoals, maar niet beperkt tot, LGBTI-vrouwen, oudere vrouwen, vrouwen met een geestelijke of lichamelijke beperking en vrouwen met een migratieachtergrond. Met betrekking tot de laatste groep bestaat bijvoorbeeld volgens het Verdrag van Istanboel bij partnergeweld de verplichting een van de echtgenoot afhankelijke verblijfstitel op verzoek van het slachtoffer om te zetten in een onafhankelijke, eigen verblijfsvergunning.⁵

¹ Ferwerda, H. & M. Hardeman (2013), *Kijk... dan zie je het. Huiselijk geweld geteld en verdiept, Cijfers 2010 t/m 2012*, Arnhem: Bureau Beke,

² Raad van Europa, Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, Art 6, zie:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046031c>

³ R. Römken, A. van den Brink en T. de Jong, *Welk geweld telt? Opvattingen van Nederlanders over partnergeweld*, Amsterdam: Atria, Kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis/Blijf Groep 2018.

⁴ Raad van Europa, Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, Art 59, zie:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046031c>

⁵ Raad van Europa, Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, Art 59, zie:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046031c>

Kindermishandeling en intergenerationale overdracht

Een belangrijke in de beleidsnota genoemde groep zijn kinderen. Het consortium onderschrijft de duale focus, waarbij niet slechts gekeken wordt naar directe kindermishandeling maar ook naar het effect van partnergeweld binnen een gezin met kinderen, en het risico op intergenerationale overdracht. In Nederland zijn jaarlijks naar schatting 188.000 kinderen het slachtoffer van mishandeling, verwaarlozing, misbruik of getuige van geweld tussen ouders, dat in het merendeel der gevallen tegen de moeder is gericht. Partnergeweld binnen een gezin vergroot het risico op kindermishandeling.⁶ De beleidsnota wijst daarnaast op het feit dat slachtoffers en plegers van huiselijk geweld bovengemiddeld vaak kampen met trauma's als een van de verklaringen voor het van generatie op generatie overdragen van huiselijk geweld.⁷ Uit recent onderzoek door de Erasmus Universiteit Rotterdam blijkt dat 28% van de overlevers van partnergeweld die binnenkomen bij de opvang in de regio Rotterdam Rijnmond, slachtoffer is van structureel en ernstig partnergeweld en te maken heeft met zeer complexe problematiek van sociale en psychiatrische aard, waardoor problemen in gewelddadige relaties vaak hardnekkig zijn en een intergenerationale karakter krijgen.⁸ Het consortium bevestigt dat opgroeien in een gezin met een geweldsgeschiedenis invloed heeft op hoe kinderen in de volwassenheid relaties aangaan, maar benadrukt dat het – vanwege de verschillende uitwerking op meisjes en jongens – ook hier van belang is een genderperspectief te hanteren. Meisjes die opgroeien in een gewelddadig gezin, hebben een verhoogde kans om slachtoffer te worden, jongens om dader te worden van partnergeweld. Kortom: **een integrale, systeemgerichte aanpak, met aandacht voor man- vrouw-verhoudingen in de context van de intergenerationale overdracht, is cruciaal om effectief beleid te voeren. Daarnaast is het bij de aanpak van huiselijk geweld van belang dat de focus ook in de praktijk dual is en niet eenzijdig gericht op de kinderen in het gezin.** Recent onderzoek door de Queen Mary University of London toont bijvoorbeeld aan dat omgangsregelingen die worden getroffen waarin de mishandelende ouder (meestal de vader) bezoekrechten krijgt, vaak ten koste gaan van de bescherming (van de rechten) van vrouwen (moeders).⁹ Specifieke, gendersensitieve kennis bij relevante professionals, zoals familierechters, is daarom cruciaal. Training van professionals is dan ook een verplichting voortvloeiend uit artikel 12 van het Verdrag van Istanboel.¹⁰

Preventie

Het tegengaan van kindermishandeling en intergenerationale overdracht is een onontbeerlijk onderdeel van de preventie van huiselijk geweld. In de beleidsnota ligt de nadruk echter op vroege signalering in plaats van preventie van huiselijk geweld. Het consortium onderstreept het belang van een effectief preventiebeleid. Uit verkennend onderzoek naar veelbelovende preventiepraktijken gericht op het doorbreken van de intergenerationale overdracht van geweld in gezinnen in Nederland en Europa, blijkt dat projecten gericht op een bewustzijns- en attitudeverandering bij jongeren ten aanzien van beeldvorming over jongens/mannelijkheid en meisjes/vrouwelijkheid, en meer specifiek de (on-)aanvaardbaarheid van geweld, positieve effecten laten zien. Dit verkennende onderzoek is tevens te raadplegen op <http://www.preventieintergeneratieelgeweld.nl/>. De alliantie Act4Respect bouwt hierop voort door veelbelovende interventies uit te breiden en de gendernormen en attitudes van jongeren vis-a-vis geweld aan de kaak te stellen in een sociale normcampagne. Het is echter tevens van belang dat betrokken professionals zich bewust zijn van de man-/vrouw rolpatronen die een rol kunnen spelen bij het ontstaan van huiselijk geweld. **Het consortium benadrukt dat inbegrip van gendersensitieve preventiepraktijken, met aandacht voor het bestrijden van genderstereotypen die ten grondslag liggen aan rigide rollen voor mannen en vrouwen, essentieel is voor een effectieve aanpak van huiselijk geweld.**¹¹

⁶ A. ten Boom, B. Witkamp en N. Mertens (2016), *De samenloop en samenhang van huiselijk geweld en kindermishandeling binnen gezinnen*, Den Haag: WODC/RegioPlan.

⁷ MinVWS en MinJenV, beleidsnota *Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling*, p. 28

⁸ R. Kok, K. van Wensen, J. Jongerling en F. van der Horst (2018), *Slachtoffers van partnergeweld: van veerkrachtig tot complex*, Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam, zie: https://www.arosa-zhz.nl/upload/docs/Rapport_Doelgroeponderzoek_Arosa_definitief.pdf

⁹ J. Birchall, and S. Choudhry (2018) *“What about my Right Not to be Abused?” Domestic Abuse, Human rights and the Family Courts*, Londen: Queen Mary University of London/Bristol: Women's Aid, zie: <https://1q7dqy2unor827bqjls0c4rn-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2018/05/Domestic-abuse-human-rights-and-the-family-courts-report.pdf>

¹⁰ Raad van Europa, *Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld*, Art 15, zie: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046031c>

¹¹ Raad van Europa, *Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld*, Art 6, 12, 14 en 16 zie: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046031c>

Internationale verplichtingen

Zoals gezegd wordt huiselijk geweld, gezien het disproportionele effect op vrouwen, gezien als een vorm van gendergerelateerd geweld of geweld tegen vrouwen. Geweld tegen vrouwen is naar internationaal recht erkend als een vorm van discriminatie jegens vrouwen en een schending van de mensenrechten. Het wordt als zodanig erkend in verschillende vormen van internationale regelgeving, o.a. in de EU Richtlijn 2002/73/EG (seksuele intimidatie) en het CEDAW-verdrag (Convention of the Elimination of all Forms of Discrimination against Women) van de Verenigde Naties.¹² In genoemde verdragen wordt een direct verband geconstateerd tussen geweld tegen vrouwen en ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. In 2013 erkende de Commission on the Status of Women (CSW) van de Verenigde Naties wederom dat geweld tegen vrouwen gelijkheid tussen mannen en vrouwen belemmert. In het einddocument van de 57e zitting van de CSW, de Agreed Conclusions, zijn clausules opgenomen over de bevordering van de veiligheid van vrouwen en meisjes, ook in de huiselijke sfeer.¹³ De recente General Recommendation nr. 35 bij het CEDAW-verdrag (2017) heeft bindende aanbevelingen op dit vlak nader uitgewerkt.¹⁴ Het internationale verdrag dat echter de meest concrete handvatten biedt voor beleidsontwikkeling is het reeds genoemde Verdrag van Istanboel.¹⁵ Dit verdrag trad ruim twee jaar geleden, op 1 maart 2016, in Nederland in werking en heeft als doel geweld tegen vrouwen te voorkomen en hen te beschermen tegen alle vormen van geweld, bij te dragen aan de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en wezenlijke gelijkheid van vrouwen en mannen te bevorderen. Het consortium is verheugd dat de Nederlandse overheid zich heeft gecommitteerd aan de samenhangende en fundamentele aanpak van geweld tegen vrouwen als vorm van discriminatie, die de Raad van Europa voorstaat. **De expliciete verwijzing naar de verschillende relevante internationale verdragen in de beleidsnota is sterk. Het consortium roept gemeenten en andere lokale stakeholders op de inhoudelijke verplichtingen die uit de internationale verdragen voortvloeien – o.a. gendersensitiviteit - i.s.m. de Rijksoverheid verder te vertalen in regionale en lokale programma's. Met name het Verdrag van Istanboel en bijbehorende memorie van Toelichting bevat zeer gedetailleerde uitwerkingen en suggesties voor concrete implementatie.** In januari 2020 zal het orgaan dat hierop toeziet, de GREVIO-commissie, Nederland aandoen voor een evaluatiebezoek. Voor die tijd is Nederland verplicht in september 2018 een regeringsrapportage af te leveren over de voortgang van de implementatie van het Verdrag. Omdat het beleid m.b.t. de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling hier een belangrijk onderdeel van zal vormen, roept het consortium Kamerleden op de rapportage na het zomerreces expliciet te agenderen, alsmede t.z.t. de daarop volgende aanbevelingen van GREVIO.

Het consortium is graag bereid om met u over het bovenstaande van gedachten te wisselen, of u van nadere informatie te voorzien. Hiertoe kunt u, ook bij vragen of opmerkingen, contact opnemen met:

Lisanne Post, beleidsadviseur Atria, l.post@atria.nl of 020 - 30 31 531

Met vriendelijke groet,

Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis
 Blijf Groep
 Emancipator
 Federatie Opvang
 Nederlandse Vrouwen Raad
 Stichting TIYE International
 Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann
 WO=MEN

¹² UN Women (1979), *Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women*, zie:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>

¹³ UN Women. (2013). *Elimination and prevention of all forms of violence against women and girls. Commission on the Status of Women Agreed Conclusions*, zie

http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw57/CSW57_Agreed_Conclusions_%28CSW_report_excerpt%29.pdf

¹⁴ UN CEDAW, *General Recommendation no. 35 on Gender-based Violence against Women*, updating General Recommendation no. 19, zie:

http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf

¹⁵ Raad van Europa, *Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld*, zie <http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>